

Alþingi
Erindi nr. Þ 132/689
komudagur 18.1.2006

Reykjavík
18. janúar 2006

v/132. löggjafarþing
v/Þskj. 419 – 365. mál

Umsögn um frumvarp til laga frá Samtökum um kvænnaathvarf

Um breytingu á almennum hegningarlögum, nr. 19, 12. febrúar 1940 (heimilisofbeldi)

Samtök um kvænnaathvarf lýsa ánægju sinni með þann vilja stjórnvalda sem fram kemur í frumvarpinu til að vinna gegn kynbundnu ofbeldi. Margt hefur verið gert undanfarið ár og ýmislegt í bígerð til að bæta lífsgæði kvænna og barna með tilliti til öryggis og velferðar og því ber að fagna. Það er ljóst að vitundarvakning er í samfélaginu um að vinna gegn kynbundnu ofbeldi og þann byr ber að nýta til frekari breytinga. Kvænnahefinginn hefur barist í marga áratugi gegn ofbeldi gegn konum og börnum og hefur gríðarleg þekking myndast innan hennar. Kvænnaathvarfið hefur starfað í 24 ár og hafa safnast upplýsingar og þekking þar innandyra á eðli kynbundins ofbeldis, birtingamyndum og afleiðingum. Sama má segja um aðra aðila sem starfa á þessum vettvangi svo sem Stígamót og Neyðarmóttöku vegna nauðgunar. Fjöldi samtaka og stofnana hafa unnið að því að koma þessari þekkingu og reynslu á framfæri við stjórnvöld meðal annars í drögum að aðgerðaáætlun sem lögð var fram fyrir tæpu ári síðan í kjölfar 16 daga átaks gegn kynbundnu ofbeldi. Þessi samtök hafa ávallt lýst sig reiðubúin í samstarf við stjórnvöld um opinbera stefnumótun og kallað eftir samráði. Auk þessa frumvarps og meðfylgjandi verklagsreglna ríkislögreglu-stjóra er að vænta endurskoðunar á kynferðisbrotakafla Almennu hegningarlögganna, endurskoðunar laga um meðferð opinberra mála, aðgerðaáætlunar gegn kynbundnu ofbeldi, vinnureglna fyrir fagfólk og staðlaðrar skráningar á ofbeldisverkum. Að sjálfsögðu er mikilvægt að kalla til sérfræðinga á öllum stigum þessarar vinnu til að niðurstaðan verði sem árangursríkust. Samtök um kvænnaathvarf hafa alltaf verið reiðubúin til að miðla af sinni sérþekkingu og teljum við hana hafa verið vannýttá í vinnu við þetta frumvarp og annað sem í bígerð er. Við teljum nauðsynlegt að nálgast málið á heildstæðan hátt með breiðri aðkomu þeirra sem best til þekkja og er réttast að nefnd, skipuð sérfræðingum og fulltrúum hins opinbera, fjalli um allt það sem á döfnni er til að vinna gegn kynbundnu ofbeldi svo það megi bera sem mestan árangur.

Með því að nálgast málið á þann hátt gefst tækifæri til að skoða málið heildstætt og samræma vinnu við breytingar á ólíkum lögum, smíði verklagsreglna, skráningar ofbeldismála, smíði aðgerðaáætlunar og annars sem þarf að koma til svo það megi af alvöru og á raunhæfan hátt taka á því samfélagsmeini sem kynbundið ofbeldi er. Nefndin hefði það hlutverk að skoða hegningarlögin, lög um meðferð opinberra mála, barnalög, barnaverndarlög, lög um félagsþjónustu sveitarfélaga og svo framvegis. Í tengslum við þá vinnu þyrfti svo að fara fram skipulagning á því hvernig þjálfun fagfólks sem kemur að ofbeldismálum er háttáð, hvernig almennri kynningu á birtingamyndum og afleiðingum kynbundins ofbeldis er háttáð og loks hvernig

fagstéttir geta unnið á samræmdan hátt að úrbótum í þessum málaflokki. Um þessar mundir er verið að vinna að málinu í mörgum ráðuneytum og stjórnsýslustigum og nauðsynlegt er að samræma vinnu allra aðila til að hún beri sem bestan árangur.

Þó að frumvarpið eins og það lítur út núna feli í sér viðurkenningu á heimilisofbeldi og að einhverju leyti kynbundnu ofbeldi þá er ástæðulaust að varða með þessum hætti veginn að lögum sem í raun og veru breyta einhverju. Lagasetning í þessum málaflokki þarf að taka mið af þeirri þekkingu sem við búum yfir í dag og reynslu sem hefur safnast í áratugi. Auk þess verður að skoða eftirfylgni við lög, hvernig sameiginleg sýn á útrýmingu kynbundins ofbeldis er samþætt inn í hið opinbera kerfi og þannig stuðlað að viðhorfsbreytingu almennings. Þá er nauðsynlegt að taka mið af rannsóknum sem gerðar hafa verið hérlandis sem erlendis.

Kyn og vald

Kynbundið ofbeldi er ofbeldi sem karlar beita konur. Rætur þess má rekja til félagslegra yfirráða karla á flestum sviðum samfélagsins og hversu samtvinnað valdinu kyngervi karla er. Í Yfirlýsingu um afnám ofbeldis gagnvart konum, samþykkt af Allsherjarþingi Sameinuðu þjóðanna 1993 segir: „Allsherjarþingið viðurkennir að ofbeldi gagnvart konum er staðfesting á aldagömlu valdamisvægi kynjanna er leiddi til drottunar karlmanna og mismununar gagnvart konum og hindraði öflugna framsókn kvenna og að ofbeldi gagnvart konum er einn af þeim grundvallarþáttum í samfélaginu er leiðir til þess að konur eru settar skör lægra en karlmenn“.¹ Kyn og vald eru því lykilhugtök í allri umræðu um kynbundið ofbeldi. Það er ekki ásættanlegt að vera með kynhlutlaus lög þegar samfélagið er langt í frá kynhlutlaust. Lagasetning eins og við búum við í dag viðurkennir þannig ekki að það halli á konur og á meðan svo er, er erfitt að taka á stærsta heilsufarsvandamáli kvenna í heiminum sem er kynbundið ofbeldi. Þúsundir kvenna á Íslandi þurfa að þola ofbeldi sem rekja má til kynferðis þeirra en lög okkar viðurkenna ekki þessa staðreynd. Lög okkar eru kynblind en ofbeldi er það ekki frekar en annað misrétti sem rekja má til kyns.

Eðli kynbundins ofbeldis

Eðli kynbundins ofbeldis, eða heimilisofbeldis eins og það er kallað í frumvarpinu, er langvarandi kúgun og valdniðsla. Ofbeldið getur lýst sér í einangrun, efnahagslegri stjórnun, hótunum og ógnunum, tilfinningalegri kúgun, kynferðislegri misnotkun og líkamlegu ofbeldi. Konur sem koma til dvalar í Kvænnaathvarfið eða í stuðningsviðtöl nefna sjaldnast eitthvað eitt tilvik sem ástæðu komu. Í langflestum tilvikum er einmitt um ofbeldismynstur að ræða, síendurtekið andlegt og jafnvel líkamlegt ofbeldi. Framinn hefur verið glæpur gegn flestum þessara kvenna en einungis 7-12% þeirra kæra ofbeldismanninn.²

Það er ljóst að margar konur upplifa ekki ofbeldi gegn sér sem glæp, enda er eðli kynbundins ofbeldis að það er lúmskt, sífellt er gengið meira og meira á persónulegan rétt konunnar án þess að hún geri sér grein fyrir því og mörkin færast stöðugt til. Það sem hefði aldrei verið ásættanlegt fyrir mánuði síðan er orðið daglegt brauð. Fleiri ástæður eru fyrir því að konur kæra ekki og eru þær helstar að konur treysta sér ekki í gegnum kæruférlu, þær óttast hefnd mannsins, hafa ekki orku til að standa í

¹ Bls. 28, Mannréttindi kvenna, Utanríkisráðuneytið, Reykjavík 1995

² Bls. 22, Ársskýrsla 2004, Samtök um kvænnaathvarf, Reykjavík, 2005

málaferlum eða telja réttarkerfið einfaldlega ekki hæft til að taka á glæpum gegn þeim. Eftir stendur það verkefni stjórnvalda og sérfræðinga að sníða löggjöf og verklagsreglur til að taka í alvöru á þessum glæpum. Gefa þarf körlum og konum skýrt til kynna að ofbeldi sé ekki réttlætandi hver svo sem beitir því og gegn hverjum. Langvarandi kúgun er líka glæpur sem á ekki að þrífast í refsileysi. Það frumvarp sem nú liggur fyrir tekur einungis á einstaka ofbeldisverkum en fangar ekki ölli kynbundins ofbeldis, þ.e. ofbeldismynstursins yfir lengri tíma. Lagabreytingarnar sem lagðar eru til, verða því sennilega ekki til að fjölga kærnum neitt verulega eða gera konum kleift að sækja rétt sinn.

Lög um kvennafrið

Til að lög nái yfir kynbundið ofbeldi þarf í fyrsta lagi að viðurkenna það að félagslegt samspil kyns og valds er undirrót ofbeldisins og í öðru lagi að hafa ákvæði sem nær yfir langvarandi kúgun og andlegt ofbeldi. Þar má benda á sænsku kvinnofrids-lögin sem sett voru 1995, en þau lög voru einmitt lögð fram eftir mikla vinnu sérfræðinga, stjórnáráðmanna og fagfólks í því augnamiði að taka á vandamálinu af alvöru og á öllum stjórnsýslustigum. Allt opinbera kerfið var skoðað markvisst í gegnum kynjagleraugun þar sem afleiðingar kyns og valds voru í brennideplinum. Útgangspunkturinn var upplifun kvenna af ofbeldinu og tillögur þeirra og má því segja að niðurstöður vinnunnar eru með þeim framsæknustu sem um getur.

Í desember 2004 kom út skýrsla til að meta árangur sænska kvinnofrids-starfsins. Greinilegt er að það mikla starf sem unnið hefur verið í lagabreytingum og allri stefnumótun skilar sér ekki í lægri tíðni kynbundins ofbeldis eins og vænst hafði verið og leitað er skýringa á því. Skýrsluhöfundar komast að þeirri niðurstöðu að það vanti sameiginlega sýn á ástæðum kynbundins ofbeldis innan kerfisins og sérfræðipækking á fyrirbærinu sé ekki til staðar eins og nauðsyn er: „Work on men’s violence lacks continuity, institutionalisation and politicisation. Men’s violence against women is not seen as a separate skills and knowledge area, which may explain the absence of any such requirements when recruiting new staff. A lack of a shared perspective and of cooperation between agencies is still a major problem in addressing issues related to men’s violence against women. Without a shared interpretation of the problem, it is difficult to make the work effective and consistent. We note that the form taken by resistance is *invisibilisation*: the violence is trivialised and diminished, redefined (from being about gender power to being about other, less controversial problems).“³ Þannig er vandamálið smættað og fléttað inn í önnur mál af því að ekki er litið á kynbundið ofbeldi sem sérfræðisvið sem þarfnist ákveðinnar kunnáttu til að vinna gegn. Lögð er mikil áhersla á þverfaglegt starf og að sækja þekkinguna þar sem hana er að finna; hjá kvennaathvörfum, og skapa þekkingu á málaflokknum innan kerfisins svo hægt sé að samþætta aðgerðir inn í allt kerfið. Því miður virðist vera það sama uppi á tengingnum hér á landi; ekki er litið á þekkingu á kynbundnu ofbeldi sem sérfræðipækkingu og upplýsingar eru ekki sóttar þar sem þær er að hafa.

Aðrar tillögur vinnuhóps um aðgerðaáætlun

Eins og áður segir lögðu nokkur samtök fram drög að aðgerðaáætlun gegn kynbundnu ofbeldi í kjölfar 16 daga átaksins árið 2004. Tilgangurinn var að vekja stjórnvöld til meðvitundar um mikilvægi aðgerða, minna á nauðsyn þverfaglegrar samvinnu og leggja fram tillögur okkar. Aðgerðaáætluninni var tekið fagnandi og ýmislegt hefur

³ Bls. 28, Slag i luften, SOU 2004:121, Stockholm, 2004

áunnist sem þar var lagt til. Hin þverfaglega samvinna stjórnvalda á öllum stigum og hagsmunasamtaka hefur þó ekki verið eins og við hefðum kosið. Upphafleg drög að aðgerðaáætlun fylgja með umsögninni en rétt er að tæpa á nokkrum atriðum sem hópurinn lagði til og ekki hefur náð fram að ganga:

- Að stofnuð verði Neyðarmóttaka fyrir fórnarlömb kynbundins ofbeldis
- Kynningarátak fyrir fagstéttir og almenning
- Vinnureglur fyrir fagfólk
- Skráning tilvika stöðluð í heilbrigðiskerfinu og hjá lögreglu
- Fræðsla fyrir allt starfsfólk dómstóla, saksóknara og löggæslu um kynbundið ofbeldi
- Heildarendurskoðun löggjafar:
  - Kynferðisbrot fynist ekki
  - Ábyrgð á vændi verði hjá kaupendum og milligöngumönnum
  - Ofbeldismál sæti opinberri ákæru í ríkari mæli
  - Kynferðislegt sjálfsforræði verði tryggt með lögum
  - Brot gegn friðhelgi kvenna verði refsivert
  - Nálgunarbannið verði styrkt og konur geti sjálfar farið fram á það
  - Austurríska leiðin verði lögbundin
  - Réttargæsla verði sjálfsögð þegar konur hafa verið beittar ofbeldi af hendi nákominna
- Markvisst verði unnið að fjölgun kvenna í starfsstéttum sem vinna við meðferð ofbeldismála
- Vinna gegn mansali og stuðningur við fórnarlömb mansals
- Sérstaklega hugað að stöðu erlendra kvenna sem beittar eru ofbeldi og tekið tillit til þess við veitingu dvalarleyfa
- Lög gegn klámi verði virt
- Aðgerðaáætlun á sveitastjórnarstigi og hjá opinberum stofnunum
- Fjárhagslegur stuðningur við fórnarlömb kynbundins ofbeldis
- Rannsóknir verði unnar á sviðinu til að afla meiri þekkingar

Auk þessa má bæta við að með fækkun lögregluumdæma gefst kostur á að skipa sérfræðing í hverju lögregluumdæmi fyrir sig sem er kallaður til þegar kynbundið ofbeldi er annars vegar. Lög um forsjá barna eru einnig til ufmjöllunar og eðlilegt að þau komi til umræðu í samhengi við kynbundið ofbeldi af hendi nákominna.

Austurríska leiðin hefur verið sérstaklega til umfjöllunar undanfarið og lýstu fulltrúar allra stjórnmalaflokka sig fylgjandi slíkum laga-, og félagsbreytingum á fundi með fulltrúum 16 daga átaksins þann 9. desember síðastliðinn. Það virðist því grundvöllur fyrir því að ganga lengra en gert er með því frumvarpi sem nú liggur fyrir og styrkja félagsleg úrræði í takt við breytta löggjöf.

Lokaorð

Af ofangreindu er ljóst að mikil vinna er framundan ef ætlunin er að vinna gegn kynbundnu ofbeldi á raunhæfan hátt. Byrja verður á því að nýta þá sérfræðiþekkingu sem til er, fara yfir alla þætti; lög, fræðslu, aðgerðaáætlanir á öllum stjórn-sýslustigum, viðhorfsbreytingu meðal almennings og félagsleg úrræði. Grunnurinn að þeirri vinnu hlýtur að vera sameiginleg sýn á orsökum kynbundins ofbeldis, þ.e. aldagamalt valdamisvægi kynjanna sem birtist í misrétti innan heimila og utan.

Tillaga Samtaka um kvennaathvarf er því að nefnd skipuð sérfræðingum og fulltrúum hins opinbera taki til starfa og vinni nýtt frumvarp og fái auk þess það verkefni að leggja fram raunhæfar tillögur um samfélagsbreytingar til að vinna gegn kynbundnu ofbeldi.

Samtök um kvennaathvarf

Viðauki

Drög að aðgerðaáæltun lögð fram í apríl 2005

I. NEYÐARMÓTTAKA

Þjónusta Neyðarmóttöku vegna nauðgunar verði styrkt til að gera henni kleift að veita fórnarlömbum annars kynbundins ofbeldis aðstoð.

Þegar Neyðarmóttaka vegna nauðgunar var stofnuð fyrir um ellefu árum var það mikil réttarbót fyrir fórnarlömb nauðgana. Móttakan veitir þolendum þverfaglega aðstoð lækna, hjúkrunarfræðinga, félagsráðgjafa og sálfræðinga. Fórnarlömb eiga jafnframt kost á að njóta aðstoðar löglærðs talsmanns sem starfar á vegum Neyðarmóttökunnar. Ef til kæru kemur fylgir talsmaður brotþola í gegnum kærufarlið, leiðbeinir honum um gerð bótakröfu og fylgir bótakröfu eftir fyrir dómi ef þess er talin þörf. Sérþekking á þörfum fórnarlamba kynbundins ofbeldis hefur myndast hjá starfsfólki móttökunnar og er því skorað á stjórnvöld að veita auknum fjármunum til starfseminnar með það að markmiði að gera móttökunni kleift að veita einnig fórnarlömbum annars kynbundins ofbeldis, svo sem heimilisofbeldis og mansals, þjónustu.

Sú skerðing á starfsemi Neyðarmóttökunnar sem átti sér stað árið 2004 var ekki í neinu samræmi við þá þekkingu sem fyrir liggur. Nauðgun er svo alvarlegt áfall að samkvæmt rannsóknum þjást 80% af þeim sem leita til Neyðarmóttökunnar af áfallaröskun. Það var því óverjandi að taka félagsráðgjafa út úr því teymi sem mætir konum í bráðþörf.

Við leggjum líka til að staða yfirlæknis Neyðarmóttökunnar verði sett á laggirnar aftur í samræmi við mikilvægi móttökunnar.

II. HEILBRIGÐISKERFI

Kynningarátak sem beint er að heilbrigðisstéttum og almenningi þar sem hrykkt er á að kynbundið ofbeldi sé alvarlegt heilbrigðisvandamál.

Fræðsla um forvarnir, greiningu, skráningu, meðferð og úrræði fórnarlamba kynbundins ofbeldis verði hluti af námsefni allra heilbrigðisstétta.

Setning vinnureglna fyrir heilbrigðisstofnanir og skráning tilvika stöðluð.

Skráning tilvika, þar sem grunur leikur á að kynbundið ofbeldi hafi átt sér stað, verði stöðluð og heildstæðar vinnureglur settar um meðferð og tilvísanir.

III. RÉTTARKERFIÐ

Fræðsla fyrir allt starfsfólk dómstóla, saksóknara og löggæslu um kynbundið ofbeldi.

Nauðsynlegt er að fræða dómara, lögmenn, saksóknara, starfsfólk dómstóla og lögreglu um eðli og umfang kynbundins ofbeldis og birtingarmyndir þess í þeim tilgangi að þessir hópar geti betur verndað fórnarlömb ofbeldis og aðstoðað þau við að ná fram rétti sínum. Fólki sé ljóst að ofbeldi gegn körlum og konum er oft ólíkt þar sem karlar verða fyrst og fremst fyrir ofbeldi af hálfu annarra karla og þá utan heimilis, gjarnan á almannafæri. Konur verða hins vegar fyrst og fremst fyrir ofbeldi af hálfu karla og ofbeldinu er haldið leyndu. Allur aðdragandi og allt ferli ofbeldis á heimili er annars eðlis en ofbeldi á almannafæri, það er oft síendurtekið og fórnarlambið háð ofbeldismanninum á einn eða annan hátt. Fræðsla um forvarnir, greiningu, skráningu, meðferð og úrræði fórnarlamba kynbundins ofbeldis verði hluti af námsefni allra stétta er koma þar að. Mikilvægt er einnig að þeim sem vinna að málum er varðað kynbundið ofbeldi sé ljóst hversu erfitt það er fyrir fórnarlömbin að kæra og ganga í gegnum málaferli.

Unnið verði að heildarendurskoðun lögjafar, m.a. hegningarlaga og laga um meðferð opinberra mála þar sem tekið verði á kynbundnu ofbeldi sérstaklega.

Fylgt verði fordæmi Svíþjóðar og sett verði ákvæði í almenn hegningarlög er taki tillit til sérstaks eðlis kynbundins ofbeldis. Þann 1. júlí 1998 var nýju ákvæði bætt í sænsku hegningarlögin sem tekur til grófra brota gegn öryggi kvenna sem framin eru endurtekið af körlum gegn konum sem þeir eiga í nánú sambandi við. Skyld ákvæði tekur til grófra brota gegn börnum eða öðrum nánú aðstandendum. Ákvæðið hefur það í för með sér að fremji maður ákveðinn refsiverðan verknað (svo sem líkamsárás, ólögmatar hótanir eða þvinganir, kynferðislegt ofbeldi eða misnotkun) gegn konu sem hann er eða hefur verið giftur eða búíð með, með þeim afleiðingum að sjálfsmynd konunnar skaddast alvarlega, geta dómstólar dæmt hann fyrir gróft brot gegn friðhelgi konunnar auk refsingar fyrir hvert einstakt brot, s.s. líkamsárás. Löggjöfin veitir þannig dómstólum svigrúm til að taka mið af aðstöðu fórnarlamba kynbundins ofbeldis og þyngra refsingu ofbeldismannsins með tilliti til alvarleika brotanna og hversu oft þau áttu sér stað. Dæma má ofbeldismenn til að lágmarki sex mánaða fangelsisvistar en til sex ára refsingar hið mesta. Einnig skal tekið til athugunar að dæma ofbeldismenn til meðferðar eða virða meðferð til refsilækkunar.

Kynferðisbrotakafli hegningarlaga verði tekinn til heildarendurskoðunar. Nauðsynlegt er að taka til athugunar kynferðisbrotakafli hegningarlaga þar sem verknaðarlýsingar og refsimörk miðast fyrst og fremst við ofbeldismann en ekki upplifun brotþola. Þá skulu kynferðisbrot gegn börnum ekki fymast. Nauðsynlegt er að hafa samráð við þá aðila sem hafa reynslu af vinnu með þolendum kynferðisofbeldis við endurskoðun þessara laga sem annarra. Tekið verði til endurskoðunar að hækka kynferðislegan lögaldur til samræmis við Norðurlöndin þar sem hann er ýmist 15 eða 16 ár.

Ábyrgð af vændi, sem er eitt birtingarform kynbundins ofbeldis, verði flutt frá konum sem selja aðgang að líkama sínum yfir á kaupendur og milligöngumenn. Allmikil umræða hefur verið á alþjóðavettvangi undanfarin ár um kosti og galla þess að gera kaup á vændi refsiverð og flytja þannig ábyrgð af verknaðinum frá konum í vændi yfir á kaupendur. Í ljós hefur komið að hugmyndir fólks um vændi hafa ekki átt sér stað í raunveruleikanum. Sjaldnast er um frjálst val einstaklings, sem stundar vændi, að ræða heldur er að jafnaði um hreina neyð að ræða eða þvingun. Því hafa Svíar gengið fram fyrir skjöldu og gert kaup á vændi refsiverð og umræða er um hið sama í fleiri löndum. Nauðsynlegt er að létta nú þegar refsíbyrgð af vændiskonum, sem oftast en ekki eru þolendur kynbundins ofbeldis.

Mál vegna kynbundins ofbeldis sæti opinberri ákæru. Með tilliti til sérstaks eðlis kynbundins ofbeldis, er nauðsynlegt að það sæti skilyrðislaust opinberri ákæru. Það á ekki að vera undir vilja konunnar komið hvort kært er eður ei en kynbundið ofbeldi, sérstaklega heimilisofbeldi er ekki aðeins brot gegn konunni einni, heldur samfélaginu í heild sinni. Sérstaklega þegar börn eru á heimilinu er það fráleitt að það sé undir konunni komið hvort hið opinbera hefst handa og saksækir viðkomandi ofbeldismann.

Setning heildstæðra vinnureglna fyrir lögreglu og skráning tilvika stöðluð.

Viðbrögð lögreglu styðjist við staðlaðar rannsóknaraðferðir og vinnuferli þegar unnið er að málum er varða kynbundið ofbeldi. Skráning tilvika verði sömuleiðis stöðluð og unnar séu nákvæmar atvikaskýrslur sem fórnarlömb hafi aðgang að og geti nýtt sér í tengslum við nálgunarbann, tryggingar og skaðabótamál.

“Austurríska leiðin”.

Ákvæði verði sett í lög sem heimilar lögreglu brottflutning ofbeldismanns af heimili í tiltekinn tíma eftir að hann beitir ofbeldi. Lögreglu verði gert heimilt að setja á brottvísun og heimsóknabann í slíkum tilvikum sem taki gildi strax og það lagt fyrir dómara innan ákveðins frests. Þá er ítrekað að samhliða slíkum aðgerðum verða jafnframt að koma skilvirk félagsleg úrræði. Má í þessu sambandi horfa til Austurríkis þar sem sett hafa verið lög af þessu tagi.

Nálgunar- og heimsóknabann gert virkt.

Dómstólar og lögregla fá fræðslu og staðlaðar vinnureglur til að lög um nálgunar- og heimsóknabann nái tilgangi sínum. Fórnarlömbum verði heimilt að óska sjálf eftir nálgunarbanni hjá dómstólum. Mikilvægt er einnig að gera nálgunarbannið virkara sem tæki gegn kynbundnu ofbeldi.

Markvisst verði unnið að fjölgun kvenna í starfsstéttum sem vinna við meðferð ofbeldismála.

Yfirvöld vinni markvisst að því að fjölga konum í lögreglunni, hjá ákæruvaldinu og dómstólum.

Hið opinbera stuðli að samvinnu réttarkerfis, fagaðila og málsvara fórnarlamba til að koma í veg fyrir kynbundið ofbeldi.

Aðgerðir lögreglu, saksóknara, dómara, málsvara, athvarfa og félagsamtaka verði samstilltar með formlegu samstarfi.

Stjórnvöld vinni gegn mansali og styðji fórnarlömb þess.

Stjórnvöld fullgildi samning Sameinuðu þjóðanna um aðgerðir til að sporna við skipulagðri, fjölþjóðlegri glæpastarfsemi, ásamt viðaukum sem undirritaður var 13. desember 2000. Þá er mikilvægt að sett verði í lög ákvæði er miða að aukinni vernd til handa fórnarlömbum mansals sem koma hingað til lands.

Tryggja þarf með lögum bæði vitna- og fórnarlambavernd. Fórnarlömb mansals eiga skilyrðislausan rétt á þjónustu sjálfskipaðs löglærðs talsmanns og tryggja þarf rétt til miskabóta. Fórnarlambaverndin skal ganga lengra en vitnaverndin

Lög gegn klámi verði virt, s.s. ákvæði í almennum hegningarlögum, útvarpslögum, lögum um pósthjómustu, samkeppnislögum og lögum um prentrétt.

Sýnt hefur verið fram á tengsl kynbundins ofbeldis inni á heimilum við vændi og klám og því þarf að vinna gegn klámi hvers konar, enda endurspeglar það hlutgervingu kvenna og grefur undan gagnkvæmri virðingu kynjanna.

Sett verði lög sem banna limlestingar á kynfærum kvenna.

Breytingar verði gerðar á útlendingalögum og lögum um atvinnuréttindi útlendinga í þá átt að veita konum af erlendu bergi brotnu sérstakt búsetuleyfi og félagsaðstoð við skilnað ef þær hafa þurft að þola ofbeldi af hendi íslensks maka.

Þekkt eru mörg dæmi þess að erlendar konur er fengið hafa dvalarleyfi á grundvelli hjúskapar við íslenskan ríkisborgara hafi sætt ofbeldi í hjónabandi. Er til skilnaðar kemur eru þeim allar bjargir bannaðar en margar hafa ekki að neinu að hverfa í heimalandi sínu. Eðlilegt er að veita konum sem svo er ástatt um félagslega aðstoð og dvalarleyfi, og síðar búsetuleyfi.

IV. FÉLAGSLEG AÐSTOÐ OG ÚRRÆÐI

Bæjar- og sveitarfélög geri aðgerðaráætlanir gegn kynbundnu ofbeldi.

Ef árangur á að nást í baráttunni gegn kynbundnu ofbeldi er það lykilatriði að bæjar- og sveitarfélög axli ábyrgð og geri framkvæmdaáætlanir. Í áætlunum skal kveðið á um forvarnir, fræðslu og þjálfun bæjarstarfsmanna ásamt þjónustu við fórnarlömb ofbeldis. Í þeim þarf einnig að gera ráð fyrir nægjanlegu fjármagni og skýrum vinnureglum.

Fórnarlömbum kynbundins ofbeldis verði gefinn kostur á fjárhagslegum stuðningi.

Fórnarlömbum verði gefinn kostur á fjárhaglegum stuðningi meðan þau eru að koma undir sig fótunum á ný eftir að hafa verið í ofbeldissambandi.

Meðferðarúrræði fyrir ofbeldismenn verði styrkt.

Til að koma í veg fyrir ofbeldi karla gegn konum er mikilvægt að meðferðarúrræði fyrir ofbeldismenn verði styrkt. Nauðsynlegt er að veitt verði fjármunum til verkefnisins *Karlar til ábyrgðar* og það endurvakið sem fyrst. Verkefnið gaf góða raun á sínum tíma en fjárskortur hamlaði starfsemi. Til að mögulegt sé að dæma ofbeldismenn til meðferðar eða virða þeim það til refsilækkunar verður úrræðið að vera virkt.

Konum skulu kynnt réttindi sín og úrræði.

Sérstaklega skal beina sjónum að fræðslu til kvenna sem eru í áhættuhóp, svo sem erlendra kvenna sem hingað flytja með mökum sínum, til að hefja sambúð með íslenskum ríkisborgara eða ganga í hjónaband. Þær eiga erfiðara með að nálgast upplýsingar um úrræði sem í boði eru, en styrkja þarf fræðslu meðal erlendra kvenna um hvað telst ofbeldi hér á landi, með sérstakri áherslu á andlegt ofbeldi.

V. MENNTUN, FRÆÐSLA OG RANNSÓKNIR

Kynningarátak með þátttöku fjölmiðla, fagaðila, almennings og kennara.

Yfirvöld standi fyrir kynningarátaki með þátttöku fjölmiðla, almennings og kennara þar sem áhersla er lögð á upplýsingar um úrræði svo fórnarlömb viti hvert þau geti leitað hjálpar. Samhliða upplýsingum um aðstoð skal fyrirbyggjandi skilaboðum komið á framfæri þar sem stuðlað er að félagslegri fordæmingu á kynbundnu ofbeldi og unnið gegn hefðbundnum kynhlutverkum og staðalmyndum er ýta undir ofbeldi gegn konum.

Fræðsla um kynbundið ofbeldi og áhrif þess verði hluti af námsefni allra skólastiga. Jafnrétti verði í heiðri haft á öllum skólastigum og gagnkvæm virðing kynjanna styrkt markvisst.

Nauðsynlegt er að allar þær menntastofnanir sem mennta fagfólk sem kemur að kynbundnu ofbeldi tryggi fullnægjandi menntun fagstéttanna á þessu sviði. Jafnframt þurfa þær samfélagsstofnanir sem koma að ofbeldismálum að hafa skýrar starfsreglur um hvernig brugðist skuli við þegar ofbeldismál koma upp. Kveða þarf á um hver komi að málum, hvert skuli leitað og hvaða ferli fari í gang.

Stjórnvöld stuðli að rannsóknum á eðli og orsökum kynbundins ofbeldis á Íslandi.

Nauðsynlegur liður í því að vinna gegn kynbundnu ofbeldi er að gerðar séu rannsóknir á eðli, umfangi og orsökum heimilisofbeldis. Slík þekking er nauðsynleg forsenda þess að unnt sé að bregðast á viðeigandi hátt við vandanum.